

۲۲۱- توکاتا (توک کاتا) فرمی است برای سازهای کلاویه‌دار (آرگ، کلاوسین و پیانو...) که ریشه‌اش به قرن شانزدهم می‌رسد. مثل پرلود طرز آغازش در آرگ هنگام مراسم آیینی و مذهبی بوده و استیلی آزاد و نزدیک به فانتزی دارد. (فرهنگ جامع اصطلاحات موسیقی-فریدون ناصری). (گزینه‌ی ۲)

۲۲۲- موومان چهارم سمفونی چهارم «یوهانس برامس»، با نشانه‌ی **Allegro energico e passionato** (تند قدرتمند و پرهیجان) مشخص شده و اوج سمفونی به‌شمار می‌آید. این موومان نوعی تم و واریاسیون است که با فرم باس زمینه‌ی باروک (که پاساکالیا نیز نامیده شده است) ارتباط دارد. چنین استفاده‌ای از فرم واریاسیون باروک در آثار سمفونیک دوره‌ی رمانتیک، بی‌همتا و نمایانگر دل‌بستگی شدید برامس به سنت‌های موسیقایی قدیم است. این موومان که در تونالیته‌ی می‌مینور ساخته شده، دربرگیرنده‌ی ۱ تم است که از کانتات شماره‌ی ۱۵۰ باخ وام گرفته شده و دارای ۳۰ واریاسیون و گدایی گسترده است. (درک و دریافت موسیقی - راجر کیمی ین. ص ۵۳۵ و ۵۳۶) (گزینه‌ی ۴)

۲۲۳- با توجه به منابع تئوری موسیقی غربی و تئوری موسیقی ایرانی (مانند نظری به موسیقی روح... خالق، ص ۱۱۲)، داریم:

نقشه: درجات رادیم با اعداد رومی نشان می‌دهند: I، II، III و ... بجای I، II، III، IV، V، VI، VII، VIII

درجه‌ها: I، II، III، IV، V، VI، VII، VIII

مد فریزین: I، II، III، IV، V، VI، VII، VIII

مد (معاً) سور: I، II، III، IV، V، VI، VII، VIII

نوت‌ها: mi, fa, sol, la, si, do, re, mi

مقام‌ها: مد فریزین، مد (معاً) سور

تعلیقات: دایره اول (سرافور)، دایره دوم (سور)، دایره سوم (سور)

با تغییر ربع پرده‌ای درجه‌ی دوم (به پایین)، مد (مقام) شور به مد فریزین تبدیل می‌شود.

(تذکر: نگرش جدید به مباحث تئوریک موسیقی ایرانی و چینش اصوات در الگوهای نظیر دانگ و مقام (مد) در کتاب‌های نظیر نگرشی نو به تئوری موسیقی ایرانی، تألیف داریوش طلایی و مبانی نظری موسیقی ایرانی، تألیف گروه مؤلفین صاحب‌نظر، با وجود مزایای بسیاری نظیر استقلال مفاهیم و پایه‌ی ایرانی تعاریف، مقایسه‌ی گام‌های ایرانی را با گام‌های غربی اندکی دشوار می‌سازد، بنابراین لازم است تا نگاه خود را به طور کامل از نگرش قبلی (علینقی وزیری و روح... خالق) برنداریم!)

نوع دیگر تزارین مقام شور : در تزارین جدید (۱) : من شور می

نوع دیگر تزارین مقام شور : در تزارین جدید (۲) که در اصل دستور را تغییر می‌دهد و تونو می‌نویسد چون دانگ اول جزء چهار دانگ تونوی موسیقی ایرانی نیست.

★ یادآوری: دانگ‌های تونوی موسیقی ایرانی :

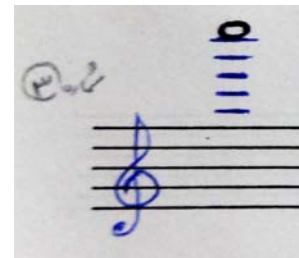
دنگ شور : I II III IV V VI VII (VIII)
 mi fa# sol la si do re (mi) پرده ۱

دنگ دسوی : V VI VII I II III IV
 (i) (ii) (iii) (iv) (v) (vi) (vii)
 si do re (mi) fa# sol la

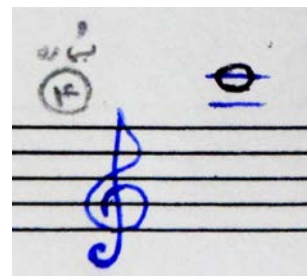
دنگ شور : I II III IV
 دنگ دسوی : I II III IV
 دنگ چهارگاه : I II III IV

(پاسخ:گزینه‌ی ۱)

۲۲۴- ۱) با فلوت تا نت Do^4 (C4) می‌توان نواخت.

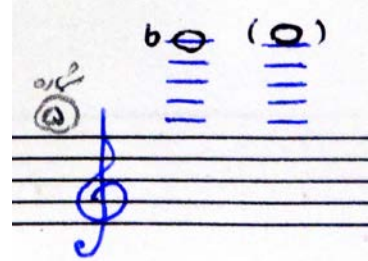
۲) گلوکن‌اشپیل تا Do^3 نواخته می‌شود.

۳) کلارینت سپرانو (کلارینت سی‌بمل: سازی انتقالی است که نت نوشته شده هنگام نواختن با آن، یک پرده (دوم بزرگ) بم‌تر صدا می‌دهد، مثلاً نت «دو»ی نوشته شده با آن «سی‌بمل» صدا می‌دهد.)

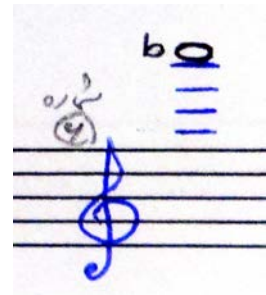
این ساز به طور معمول تا $\text{Si b } \epsilon$ (Bb ϵ) نواخته می‌شود ولی یک نوازنده‌ی ماهر می‌تواند تا نت $\text{Do } \epsilon$ بنوازد.

۴) ساکسوفون سوپرانینو که در کتاب‌های سازشناسی کمتر نام و توضیحی از آن آمده است، بر عکس بقیه‌ی انواع انتقالی ساکسوفون (مانند سوپرانو (سی‌بمل)) که بم تر از نت نوشته شده صدا می‌دهند، یک فاصله‌ی سوم کوچک (۱/۵ پرده) بالاتر از نت نوشته شده صدا می‌دهد. (نت «دو» ی نوشته شده، «می‌بمل» صدا می‌دهد).

چند نوع ساکسوفون می‌بمل داریم که هر کدام با هم یک اکتاو فاصله دارند: سوپرانینو، آلتو، باریتون و کنتراباس.

ساکسوفون سوپرانینو تا $\text{La b } \epsilon$ (لابمل ϵ) نواخته می‌شود.

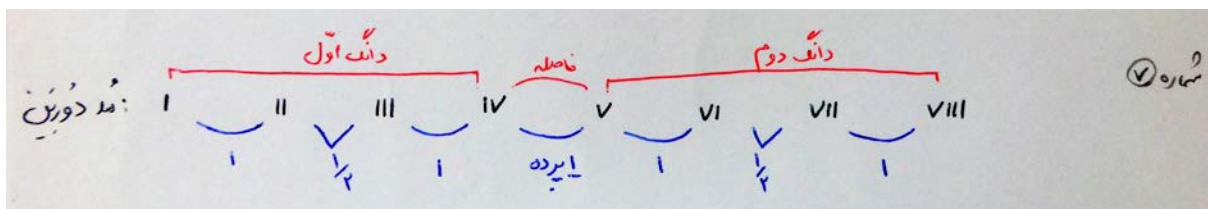

(بنابراین گزینه‌ی ۱ و ۳ می‌تواند درست باشد ولی گزینه‌ی ۱ درست‌تر است.)

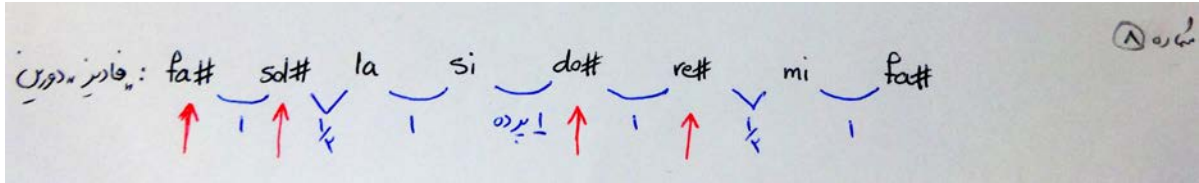
۲۲۵- راه حل ۱) ساده‌ترین شکل مُد «دورین» از نت «ر» و بدون علائم ترکیبی (سرکلید) می‌باشد. (به طور نسبی از درجه دوم گام دوماژور می‌باشد که یک فاصله‌ی دوم بزرگ (۱ پرده) از نت «دو» بالاتر است.)

علائم ترکیبی مُد «دورین» فادیز، همان علائم ترکیبی گام می‌ماژور است. (فادیز، دوم بزرگ بالاتر از می است) و علائم ترکیبی گام می‌ماژور عبارتند از: «فادیز، دودیز، سل‌دیز و ردیز».

راه حل ۲) فواصل مُد «دورین» عبارتند از دو دانگ (تتراکورد) دورین (به ایرانی معادل دشتی!) پشت سر هم با فاصله‌ی ۱ پرده از هم، یعنی:

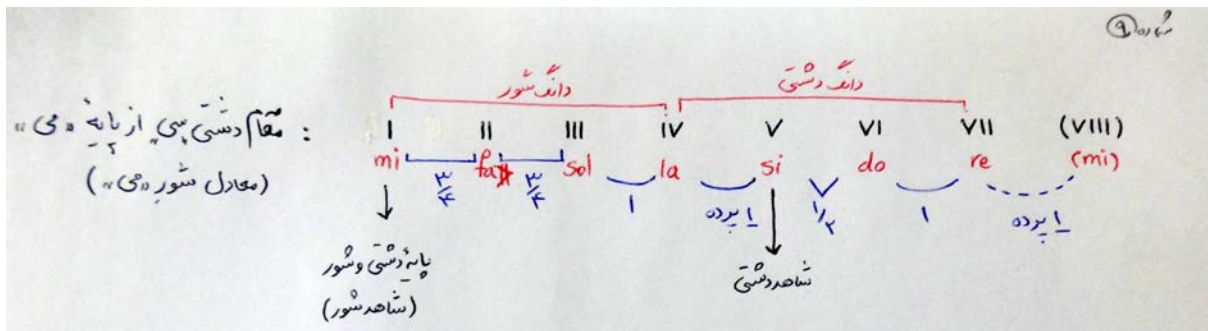
اگر از نت «فادیز» آغاز شود:

(پاسخ: گزینۀ ۳)

۲۲۶- می‌دانیم نت شاهد آواز دشتی، درجه‌ی پنجم گام دستگاه شور (فاصله‌ی پنجم درست از پایه) است، ولی نت پایه‌ی آن همان نت پایه و خاتمه‌ی شور است؛ بنابراین دشتی «سی» از شور «می» ایجاد می‌شود و کفایت مایه‌نمای شور «می» را به‌دست آوریم:

رامحل ۱) طبق آنچه در پاسخ پرسش ۲۲۳ درباره فواصل مُد (مقام) شور آوردیم، نت‌های آن را از پایه‌ی «می» به‌دست می‌آوریم:

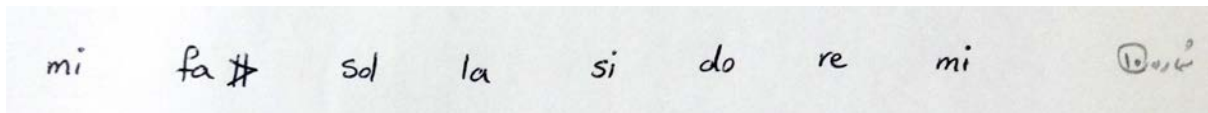

تنها نت تغییر یافته، «فاسری» است.

رامحل ۲) حفظ کرده‌ایم که:

- دستگاه شور و آوازهای آن (دشتی و...) در سرکلید (مایه‌نما) حداکثر یک علامت تغییر دهنده (ترکیبی) ایرانی (سُری یا گُرُن) دارد که همیشه این علامت، آخرین علامت در سلسله‌ی نت‌های تغییر یافته‌ی سرکلید می‌باشد و این نت تغییر یافته، همواره دومین نت گام شور است.

بنابراین: دشتی «سی» که از درجه‌ی پنجم گام شور به‌دست می‌آید، بدین ترتیب نوشته می‌شود:

و نت دوم گام، علامت «سُری» می‌گیرد تا فاصله‌ی آن تا نت پایه (در اینجا: «می»)، $\frac{3}{4}$ پرده گردد؛ و از آنجا که در علامات بالارونده‌ی سرکلید (دیز و سُری) نت «فا»، هم اولین و هم آخرین علامت است؛ فقط همین نت تغییر می‌کند.

- یادآوری: نت‌های تغییر یابنده با علامت دیز و سُری در سرکلید و در حالت بالارونده عبارتند از: فا، دو، سل، ر، لا، می، سی.

- یادآوری: انتهای سرکلید با علامت بمل و گُرُن (در حالت پایین رونده) عبارتند از: سی، می، لا، ر، سل، دو، فا
- یادآوری: این تنها با فاصله‌ی پنجم درست از یکدیگر به‌دست می‌آیند.

(پاسخ: گزینه‌ی ۱)

-۲۲۷

شماره ۱۱

گام منور چهارمین: I II III IV V VI VII VIII
 ia si do re mi fa sol# la

گام منور (ساز گُرُن) (ساز منور) چهارمین: I II III IV V VI VII VIII
 la si do re mi fa sol# la

تفاوت: درجه چهارم (دستگاه چهارم) / نتوانب تصریحات (ساز ایرانی (سری یا گُرُن) / شاهد و پایه (دستگاه چهارم)

تنها تفاوتشان تغییر ربع پرده‌ای نت درجه‌ی ششم است.

شماره ۱۲

نوع جدید فارسی معاً اصناف: V VI VII I II III IV
 (i) (ii) (iii) (iv) (v) (vi) (vii) (viii)

میل اصناف (چهارم می): mi fa sol# la si do re (mi) برده

شاهد چهارم / شاهد اصناف

(پاسخ: گزینه‌ی ۳)

۲۲۸- انتهای مترادف یا آنارمونیک (انهارمونیک) انتهایی هستند که امروزه همصدا و غیر همنام می باشند.

شماره ۱۳

(توجه: البته در تاریخ موسیقی این تنها کاملاً هم صدا نبود و اختلافی جزئی داشته‌اند که مربوط به تفاوت ۱ کمایی نیم پرده‌ی کروماتیک (۵گما) و نیم پرده‌ی دیاتونیک (۴گما) می‌شده است. اما امروزه در موسیقی غرب، این فواصل نیم پرده‌ای تعدیل شده و معمولاً مساوی هم استفاده می‌شوند). (پاسخ: گزینه‌ی ۴)

۲۲۹- فانتزی برای تار و ارکستر بر اساس قطعه‌ی «بندباز» علینقی وزیری، توسط حسین دهلوی در سال ۱۳۴۴ تصنیف و در ۱۳۶۳ منتشر شد. برخی از آثار وی عبارتند از: سوئیت بیژن و منیژه، اپرای خسرو و شیرین، اپرای مانی و مانا، قطعه‌ی سبکبال و تنظیم برای ارکستر قطعاتی از ابوالحسن صبا با عنوان‌های به یاد صبا، چهارمضراب برای ویولن و ارکستر و نغمه‌ی ترک. کتاب پیوند شعر و موسیقی آوازی از دیگر آثار وی است. (پاسخ: گزینه‌ی ۱)

-۲۳۰

شماره ۱۴

گام چهارگاه :

سوال چهارگاه بره :

re mip fa# sol | la sip do# re

گام ماژور دوپل هارمونیک (چهارگاه فرنی) :

سوال چهارگاه بره :

re mib fa# sol | la sib do# re

- گام ماژور هارمونیک گام ماژوری است که درجه‌ی ششم آن نیم‌پرده پایین آمده و گام ماژور دوپل هارمونیک، گام ماژوری است که درجات ششم و دوم آن نیم پرده پایین آمده است. این گام که هم ویژگی پایین رونده و هم بالارونده دارد، به دلیل شباهت ساختاری‌اش با چهارگاه، در ایران به چهارگاه فرنگی (چهارگاه تعدیل شده) (چهارگاه تمپره) معروف است.

شماره ۱۵

نوع جدید تارس مد چهارگاه :

سوال چهارگاه بره :

la sip do# re | mip fa# sol | (la)

درباب گام چهارگاه از این سبک

درجات مد چهارگاه

در تارس جدید

ساز چهارگاه

۲۳۱- سمفونی پنجم بتهوون با مشهورترین موتیف ریتمیک در موسیقی کلاسیک آغاز می‌شود. موتیفی «کوتاه-کوتاه-کوتاه-کوتاه» کشیده» که به عنوان تم اصلی در موومانهای این سمفونی تکرار می‌شود و منظور از ۳ ضربه در این پرسش، همان ضربات کوتاه است. این موتیف چهارنتی را با عبارت «سرنوشت اینگونه بر در می‌کوبد» تفسیر کرده‌اند. (پاسخ: گزینه‌ی ۴)

۲۳۲- رامحل ۱) از آنجا که در گزینه‌ها، دستگاه‌ها، چهارگاه و همایون و پایه‌ها(نت‌های شاهد) «لا» و «ر» است، بررسی می‌کنیم که کدام دستگاه با کدام نت شاهد در الگوی مایه‌نمای ذکر شده در صورت سؤال می‌گنجد. برای این منظور، تنها را با

مایه‌نمای گفته شده پشت سر هم و به همراه فاصله‌ی بین هر دو نت (با مقیاس پرده) می‌نویسیم و از پایه‌ی «ر» و «لا» بررسی می‌کنیم.

شماره ۱۶

la — sip do# re mip fa# sol la sip do# re

مُد چهارگاه (نمایش مدهای: شاهد در پایه): I II III IV V VI VII VIII

مُد چهارگاه (نمایش مدهای: شاهد در سرز یا درجه چهارم): V VI VII I II III IV (VIIII) →

مُد هایون (نمایش مدهای: شاهد در سرز و درجه یک است): I II III IV V VI VII (VIIII)

نکات: نت شاهد، پرده، درجه چهارگاه، درجه دهم، درجه پنجم، درجه ششم، درجه هفتم، درجه هشتم، درجه نهم، درجه دهم، درجه یازدهم، درجه سیزدهم، درجه چهارم، درجه پنجم، درجه ششم، درجه هفتم، درجه هشتم، درجه نهم، درجه دهم، درجه یازدهم، درجه سیزدهم.

با بررسی و تطبیق الگوی گام‌های چهارگاه و هایون در می‌یابیم که تنها چهارگاه «ر» منطبق بر نت‌های ایجاد شده توسط مایه‌نمای «سی‌کرن، می‌کرن، فادیز، دودیز» است.

راه حل ۲) حفظ کرده‌ایم که:

- مایه‌نما (علائم سرکلید) که شامل دو علامت ایرانی باشد، مربوط به دستگاه‌های سه‌گاه و یا چهارگاه است. اگر این دو علامت ایرانی از همان ترتیب به‌دست آمدن بمل‌ها (پنج‌های پایین رونده) و دیزها (پنج‌های بالا رونده) تبعیت کند، (مثل نمونه‌ی بدست آوردن گام‌های ماژور)، دستگاه سه‌گاه است ولی اگر آن ترتیب رعایت نشده باشد، چهارگاه است. (دلیلش را در ادامه‌ی همین پاسخ بیابید!)

در این پرسش، دو علامت مایه‌نمای ایرانی «سی‌کرن» و «می‌کرن» داریم و توالی علائم تغییر دهنده نیز نه تنها رعایت نشده، بلکه دو تا بالا رونده (#) (دیز) و دو تا پایین رونده (کُرُن) است. پس مایه‌نمای مزبور، متعلق به چهارگاه است.

حال برای تشخیص نت شاهد چهارگاه باید این مطلب را حفظ باشیم که:

- با حذف دو علامت ایرانی مایه‌نمای چهارگاه، سرکلید گام ماژوری به‌دست می‌آید که پایه‌ی آن، شاهد چهارگاه ماست. در واقع چهارگاه، گام ماژوری است که درجه‌ی دوم و ششم آن ربع پرده پایین آمده است. (اگر نیم پرده پایین آمده بود چهارگاه فرنگی می‌شد! یادتان که نرفته!؛ پرسش ۲۳۰)

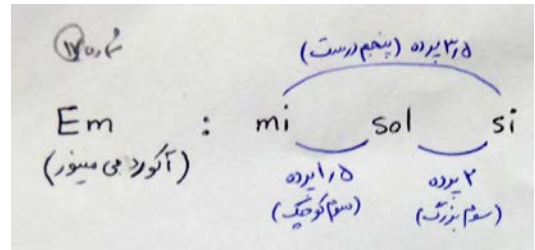
در این پرسش، با حذف «سی‌کرن» و «می‌کرن» دو علامت «فادیز» و «دودیز» می‌ماند که متعلق است به سرکلید (مایه‌نمای) گام «ر» ماژور؛ پس نت «ر» شاهد چهارگاه ماست. (چهارگاه «ر»)

تذکر: راه حل ۱ و ۲ را می‌توانیم به‌طور ترکیبی هم به‌کار ببریم. بستگی دارد چه چیزهایی در خاطرمان مانده (برای سریعتر رسیدن به پاسخ!) اما تا راه‌حل‌های ۱ را خوب یادنگرفته‌ایم حق استفاده از راه‌حل‌های ۲ را نداریم!!! (پاسخ: گزینه‌ی ۲)

Do Re Mi Fa Sol La Si Do -۲۳۳

آکورد Mediant (میانه) روی درجه‌ی سوم گام (نتِ مدیانت) ساخته می‌شود که در گام دوماژور از نتِ «می» آغاز و شامل نت‌های می، سل و سی می‌باشد که یک آکورد سه صدایی (تریاد) می‌مینور را تشکیل می‌دهد. (پاسخ: گزینه‌ی ۱)

۲۳۴- می‌دانیم:

- وصل آکوردهای کامل (کادانس کامل) (Perfect Cadence)، به ترتیب با آکوردهای Sub-dominant (زیرنمایان) (آکورد درجه‌ی چهارم گام)، Dominant (نمایان) (آکورد درجه‌ی پنجم گام) و در آخر Tonic (پایه) (آکورد درجه‌ی اول گام) می‌باشد که در این سه آکورد نت‌های گام به‌طور کامل شنیده می‌شوند.

در این گزینه‌ها فقط دو آکورد پایانی کادانس کامل یعنی دومینانت و تونیک آمده است که در گام لابلماژور عبارتند از آکورد درجه‌ی ۵ و ۱ گام یعنی می‌بلمماژور و لابلماژور. (پاسخ: گزینه‌ی ۳)

۲۳۵- دوتلی (دوتلی) (دونای) از سازهای بادی (آیروفون) بلوچستان است که نوازنده‌ی برجسته‌ی آن شیرمحمد اسپندار نام دارد.

گانگ، ویرافون و زایلوفون از انواع مختلف سازهای کوبه‌ای (ممبرافون) می‌باشد.

۲۳۶- این سؤال اشتباه است زیرا:

سازهای زهی (کوردوفون‌ها) به سازهایی گفته می‌شود که صدای آن‌ها از نوسان سیم یا زه کشیده ایجاد می‌شود و به چند گروه تقسیم می‌شوند: زهی-زخمه‌ای، مانند تار و قانون؛ زهی-چکش‌ی (زهی-کوبشی) مانند سنتور، زهی-آرشه‌ای مانند کمانچه.

(سازمان سنجش در کلید خود گزینه‌ی ۳: کمانچه را به عنوان پاسخ ذکر کرده، در صورتیکه همه‌ی موارد درست است).

۲۳۷- گرانگله (English Horn) (که هیچ ربطی به ساز گُر (هُورن) ندارد)، نوعی ابوای بم است که سازی انتقالی بوده و یک فاصله‌ی پنجم درست از نتِ نوشته شده پایین‌تر صدا می‌دهد. (یعنی نتِ «دو» ی نوشته و نواخته شده، «فا» صدا می‌دهد). بنابراین ویولنسل که سازی معمولی (غیرانتقالی) است، برای هم‌صدا شدن با آن باید یک پنجم درست پایین‌تر اجرا کند. (پاسخ: گزینه‌ی ۱)

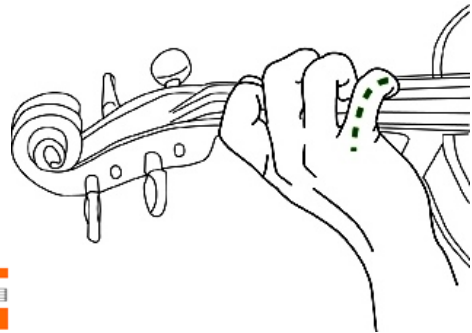
۲۳۸- باید بدانیم که:

- پوزیسیون (حالت) اول، در تمام سازهای زهی‌ای که انگشتان برای تولید فرکانس‌های مختلف روی سیم‌ها قرار می‌گیرند (سازهای زخمه‌ای و آرشه‌ای مثل گیتار و ویولن)، به اولین حالت قرارگیری چهار انگشت در بالاترین قسمت دسته‌ی ساز می‌گویند که انگشت‌گذاری سیم‌ها و نواختن آن‌ها با دست دیگر در حالتی انجام می‌شود که بالاتر از انگشتان، روی دسته، جایگاهی برای گرفتن سیم و نواختن یک نت وجود نخواهد داشت و تنها نت سیم آزاد، باقی خواهد ماند. بدین ترتیب انگشت اول (پس از سیم آزاد) محل ایجاد دومین نت آن سیم (اولین نت انگشت‌گذاری) را خواهد گرفت.

از آنجا که این سیم آزاد، نت «لا» را تولید می‌کند، در پوزیسیون اول، چهار نت بعدی توسط انگشتان دست گرفته می‌شود که عبارتند از: سی، دو، ر، می. (البته ممکن است نتها دیز یا بمل باشند) (پاسخ به این پرسش نیازمند اطلاعات تخصصی نبود).

First Position Viola Fingering Chart

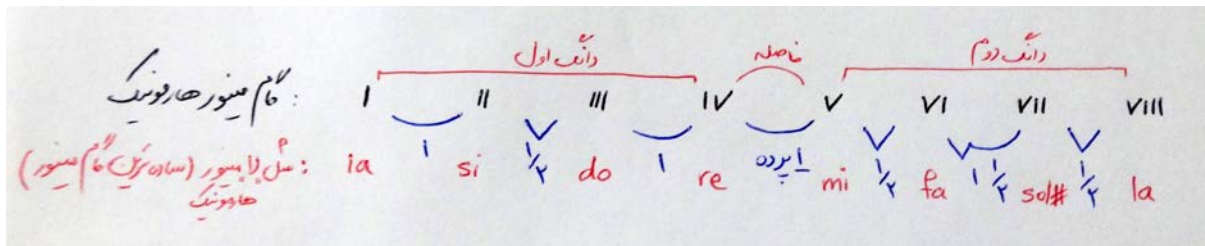
This Viola Fingering Chart shows every note, and the correct finger to use in first position. Open strings are indicated by the rectangles on the left.

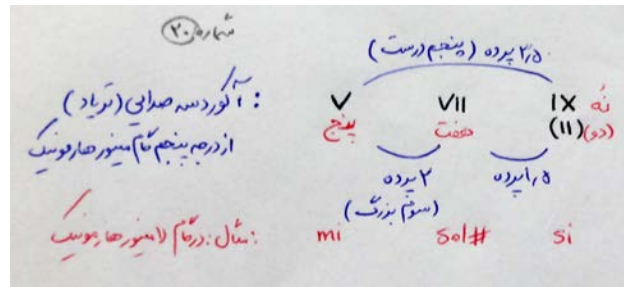
۲۳۹- برعکس پرسش قبلی، این سؤال کاملاً تخصصی و دشوار است.

- ترومپت سازی بی‌زبانه است که هوا به جای زبانه (قمیش) توسط لبهای نوازنده مرتعش می‌شود. ترومپت دارای سه دکمه‌ی متصل به سه دریچه است. فشار بر دکمه‌ی اول، دریچه‌ی مربوطه را باز کرده و طول لوله را در مجموع آنقدر زیاد می‌کند که صدای حاصل یک پرده بم شود. فشار بر دکمه‌ی دوم، صوت را نیم پرده و دکمه‌ی سوم یک و نیم پرده بم می‌کند (پایین می‌آورد). (پاسخ: گزینه‌ی ۲)

۲۴۰-

آکورد درجه‌ی پنجم (دومینانت) گام مینور هارمونیک به ترتیب از نت‌های درجه‌ی ۵، ۷ و ۹ (۲) ساخته می‌شود.

با توجه به فواصل بین درجات، آکورد درجه‌ی پنجم به دست آمده، آکورد ماژور است. (اگر گام را لامینور هارمونیک فرض کنیم نت‌های می، سل‌دیز و سی، آکورد می‌ماژور را می‌سازند.)

- نکته: آکورد درجه‌ی پنجم در گام‌های مینور ملودیک بالارونده و هارمونیک، آکورد ماژور است و در گام مینور تنوریک، آکورد مینور است. چرا؟ (پاسخ: گزینه‌ی ۴)

هامون هاشمی